

BIBLIAI SZABADEGYETEM MÁTÉ SZERINTI EVANGÉLIUM

Előadó: Dr. Szilvási József főiskolai rektor ATF

Máté evangéliumával egy négy könyvből álló könyvgyűjteményt kezdünk tanulmányozni, ami témájában és műfajában is szoros egységet képvisel az Újszövetségen belül. Az evangélium szó azt jelenti, hogy a jó hírt hozónak járó jutalom, valamint azt is, hogy jó hír. A szónak sajátos története van az ókori görög nyelvben, ami szorosan összefügg a római császárok kultuszával. Evangéliumnak nevezték az isteni világuralkodó megszületéséről szóló hírt, és a császároknak az emberiség üdve (jóléte) érdekében hozott határozatairól szóló bejelentést. Az őskeresztények ezt a szóhasználatot örökítették át, amikor evangéliumnak nevezték a Megváltó Jézus Krisztusról szóló örömhírt.

Az evangéliumok nem jegyzőkönyvek, nem is a szó szoros értelmében vett historikus alkotások. Az evangélisták természetesen történelmi hűségre törekedtek, az evangéliumokat mégis akkor értelmezzük helyesen, ha igehirdetéseket látunk bennük. Ezek az igehirdetések eredetileg szóban hangoztak el, és így kristályosodott ki az evangéliumi hagyomány, amit aztán a négy bibliai szerző – Máté, Márk, Lukács és János – saját környezetének hitbeli szükségletéhez igazodva vetett papírra.

Máté evangéliuma

E gondolatok előrebocsátása után, térjünk rá mai előadásunk témájára, Máté evangéliumra. A cím nem pontos, az ősi kéziratokban így szól: Evangélium Máté szerint. Ez is azt igazolja, hogy csupán egy evangélium van, amit minden író a maga igehirdetői szempontjai szerint írt meg.

Ki volt Máté, az evangélium szerzője?

Az evangéliumi elbeszélésből úgy tudjuk, hogy Máté zsidó ember volt (Mt 9,9; Mk 2,14), akit Jézus a vámszedő helyről hívott el, hogy tanítványa legyen. Mivel vámszedő volt, szeretett jegyzetelni. Papiás, hierapoliszi püspök (Kr. u. 140-ben) mindenesetre azt írta róla, hogy héber nyelven megörökítette Jézus beszédeit, amit aztán mindenki úgy fordított le, ahogy jónak látta.

Iréneusz, lyoni püspök, aki szintén a második században élt, azt mondja, hogy mialatt Péter Rómában prédikált (Márk Péter prédikációiból állította össze evangéliumát), addig Máté a zsidók között hirdette az üzenetet saját nyelvükön. Egyes kutatók vitatják e hagyomány hitelességét, és azt mondják, hogy Máté evangéliuma mögött nem lehet felismerni a héber nyelv hatásait, de ennek nem kell különösebb jelentőséget tulajdonítanunk: Máté, mint vámszedő bizonyára egyformán jól írt és beszélt héberül és görögül, ezért le tudta írni görögül azt, amit héberül prédikált.

Egy biztos: Máté evangéliumában számos jele van annak, hogy olvasói ismerik a héber szövegeket, ezért Máté nem tarja fontosnak megmagyarázni azokat az ószövetségi utalásokat, amelyeket Lukács például kénytelen magyarázatokkal ellátni (Mt 24,15-16; Lk 21,20). Az is igaz, hogy Máté evangéliumában több összefüggő beszédet találunk Jézustól, mint a másik három evangélium bármelyikében.

Mi volt Máté célja azzal, hogy megírta evangéliumát?

Máté szerette volna bebizonyítani olvasóinak, hogy Jézus az Ószövetségben megígért Szabadító, a Messiás. Ennek érdekében gyakran idézi az ószövetségi prófétákat azzal a megjegyzéssel, miszerint „*mindez pedig azért történet, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által...*” (Mt 1,22). Jézus más volt, mint az a messiás, akit a kortársak vártak, Jézus nem volt se forradalmár, se szabadságharcos, mégis benne teljesedtek be az Ószövetség messiási jóvendölései. Az evangélium szerkezetéből, az anyag rendezéséből világosan kiolvasható ez az üzenet.

Máté bizonyára Palesztinában írta evangéliumát, és ahogy már fentebb utaltam rá, zsidó olvasók lebegtek szemei előtt. Mikor írta az evangéliumot? Nem tudjuk pontosan, vannak, akik Jeruzsálem pusztulása (Kr. u. 70) elé, mások inkább utána teszik. A második század elején írt ókeresztény iratok, a „*Tizenkét apostol tanítása*” és a „*Barnabás-levél*” már úgy idézik, mint jól ismert iratot.

Az evangélium gondolatmenté

Ennyi talán elég lehet abból, hogy ki, mikor és milyen szándékkal írta Máté evangéliumát. Térjünk át egy olyan kérdésre, ami ma hasznosabbnak tűnik: Milyen üzenete volt Máté evangéliumának az első században, és mit tanulhatunk belőle ma? Először ismerjük meg az evangélium vázlatát:

I. Jézus születése, gyermekora, 1:1 – 2:23

- A. Jézus születése előtt, 1:1-25
- B. Jézus gyermekora, 2:1-23

II. Felkészülés a szolgálatra, 3:1 – 4:11

- A. Keresztelő János szolgálata, 3:1-12
- B. Keresztség, 3:13-17
- C. Megkísértés, 4:1-11

III. Galileai szolgálat, 4:12 – 15:20

- A. Korai galileai szolgálat, 4:12-25
- B. Hegyi beszéd, 5:1-8:1
- C. Jézus hatalma a betegség, a természet és a démonok felett, 8:2-9:34
- D. Evangelizációs tanácsok, 9:35-11:1
- E. Keresztelő János küldöttsége, 11:2-30
- F. Konfliktus a farizeusokkal, 12:1-50
- G. Tengerparti tanítások: Isten országának példázatai, 13:1-52
- H. Galileai szolgálatának befejezése, 13:53-15:20 3

IV. Visszavonulás a nyilvános szolgálattól, 15:21 – 18:35

- A. Galilea környéki szolgálat, 15:21-39
- B. További konfliktusok a farizeusokkal, 16:1-12
- C. A kereszt árnyékában, 16:13-17:27
- D. Az alázat problémája az emberi kapcsolatokban, 18:1-35

V. Péreai szolgálat, 19:1 – 20:34

- A. Péreai tanítások és gyógyítások 19:1-20:16
- B. Utolsó jeruzsálemi út, 20:17-34

VI. Jeruzsálemi befejező szolgálat, 21:1 – 27:66

- A. Konfliktus az írástudókkal és farizeusokkal, 21:1-23:39
- B. Krisztus második eljövételéről szóló tanítások, 24:1-25:46
- C. Elfogatás és tárgyalás, 26:1-27:31
- D. Keresztre feszítés és temetés, 27:32-66

VII. Feltámadása és megjelenései, 28:1-20

Máté azzal kezdi az evangéliumot, hogy közzéteszi Jézus családfáját. A családfa minden zsidó család féltve őrzött kincse volt, a papok például ezzel tudták igazolni, hogy jogosultak a papi szolgálatra. Majd az evangélista elmondja Jézus születésének körülményeit, kiemelve József bátor döntését, miszerint vállalta Máriát és a születendő gyermeket, hogy beteljesedjék mindaz, amit Isten a messiás fogantatásáról és születésének körülményeiről jövendölt Ézsaiás próféta által.

Az evangélium külön anyaga a napkeleti bölcsek története, ami arról az ironikus helyzetről szól, hogy Isten a Messiást a zsidókhoz küldte, de a pogányok voltak, azok, akik örömmel fogadták őt. Prófécia teljesedett abban is, hogy Jézust előbb Egyiptomba vitték, majd Názáretben nevelték fel. A Názáret szó a „*nécer*” szóval tart rokonságot, ami azt jelenti: vesszőszál (Ézs 11,1; Zak 3,8; 6,12).

Jézus nyilvános fellépését Keresztelő János bűnbánatra hívó prédikációja, és a bűnbánatot megpecsételő keresztsége vezeti be. Jézusnak egyikre sincs szüksége, de a megváltásra utalt emberek iránti szolidaritását azzal is kifejezi, hogy azonosul velünk, amivel az Atya gyönyörködését váltja ki. Az azonosulás érdekében történik a negyven napos böjt és a hármaskísértés is, ami felkészíti Jézust messiási küldetésére.

Máténál Jézus nyilvános működése egy nagy beszéddel, a Hegyi beszéddel veszi kezdetét, amit párhuzamba állíthatunk a Sínai hegyen történt törvényadással. Jézus ismét meghirdeti a szövetség ígét, kiemelve annak mélyebb, lelki üzenetét: a tökéletes engedelmesség nem csupán a szeretet törvényéhez való külső alkalmazkodás, hanem a szív és a lélek ráhangolódása az Isten parancsolataira.

Jézus beszéde hosszú, és átfogó: szól a boldogságról, a törvény szelleméről, az imáról, az alamizsnáról, a hiteles vallásosság gyümölcseiről, és a felebarát iránti szeretetről. A beszédet döntésre hívás zárja, amit Jézus a sziklára, illetve a homokra épített ház példázatával ér el. A hallgatókat és Mátét Jézus szavainak hatalma ragadja meg, és hogy ezt a hatalmat alátámassza, Máté elmond tíz olyan csodatettet, melyek mindegyikének visszatérő eleme az, amit egy pogány ember, a kapernaumi százados mond ki: Jézusnak elég egyetlen szó, amit az ember hittel fogad, és megtörténik a csoda.

Miért tesz Jézus csodákat? Máté azt mondja, azért, mert szájalomra indult a sokaság iránt, akik olyanok voltak, mint pásztor nélkül való juhok. Jézus ezen a ponton vonja be tanítványait, hogy ők is megízleljék a megváltás szolgálatának gyönyörűségét, majd Máté elmondja, hogy Jézus kénytelen-kelletlen szakít Izraellel, mert a nép vezetői, a farizeusok és az írástudók folyamatosan provokálják őt. E szakítás jegyében állnak a példázatok, az evangélium tizenharmadik fejezetében, amit csak azok értenek meg, akiknek van szeme, füle, és akik befogadó szívvel rendelkeznek.

Az evangéliumban a fordulópontot a tizenhatodik fejezetében találjuk meg. Jézus felmegy Izrael és Libanon határára, ahol megkérdezi tanítványait, hogy kinek mondják őt. A tanítványok választ Péter fogalmazza meg, amit – a tanítványok megdöbbenésére – Jézus hármassal bejelentése követ: az Emberfiát a bűnösök kezébe adják, szenvedni fog, meghal, de fel fog támadni. Itt kezdődik el a szenvedés története, amit Jézus megdicsőülése vezet be, és amit Jézus utolsó jeruzsálemi utazása követ.

Jézus az úton tart néhány beszédet a közösségről, a megbocsátásról, az igazi tanítványságról és a nagyságról, de ezeknek a címzettjei már nem a tömegek, hanem a tanítványok szűkebb közössége. Jézus időközben megérkezik Jeruzsálembe és kezdetét veszik azok a konfliktusok, amelyek Jézus keresztre feszítéséhez vezetnek. A folyamatos provokációk sorából kiemelkedik egy hosszú beszélgetés, amit Jézus tanítványaival folytat az Olajfák hegyén. E beszélgetés tartalma látszólag Jeruzsálem küszöbön álló pusztulása, valójában a világ és az emberi család végső sorsa. Az evangélium üzenete, hogy ez a sors elsősorban azon múlik, hogy az ember hogyan viszonyul Jézus Krisztushoz, az Istentől küldött szabadítóhoz.

A szenvedéstörténet bevezető aktusa az utolsó vacsora, Jézus és a tanítványok kivonulása az Olajfák hegyére, és a Gecsemáné kertjében folytatott lelki küzdelem, amiben Jézus egyedül marad, miután tanítványai elaludtak. A tanítványok menekülése Jézus elfogatásakor csupán arra szolgál, hogy még jobban kiemelje Jézus magányát a szenvedés folyamatában.

Jézust a kihallgatás során ide-oda küldöztetik, hamis tanítókat mozgósítanak, amivel az olvasó előtt nyilvánvalóvá válik az, hogy valójában egy kirakatperről van itt szó, mert Jézust nem saját bűnei miatt ítélik el, hanem azokért, akik – valamilyen formában – részesek szenvedéseinek előidézésében. Jézus halála nem szokványos: földrengés, sötétség, és az istenség megjelenésére utaló egyéb jelek kísérik, de így is csak egy idegen, egy római százados vallja meg, hogy aki meghalt a kereszten, az Isten Fia volt.

Jézust néhány bátor ember eltemette, de nem maradt a sírban, mert a harmadik napon feltámadt. Az evangélium utolsó sorai párhuzamos szerkezetben mondják el a zsidók zavarodottságát, akik előállnak azzal a mesével, hogy Jézus testét ellopták a tanítványok, valamint Jézus megjelenéseit, és utolsó szavait arról, hogy a tanítványok feladata lesz elmenni és Jézus tanítványaivá tenni a népeket. Jézus ehhez minden hatalmat meg fog adni tanítványainak.

Az evangélium így mondja el a jó hírt és így ad számot arról, hogy miként született meg a keresztény gyülekezet, ami az evangéliumból él, ezért a pokol kapui sem arathatnak diadalt felette.